

Д. О. СОПОВА

аспірант, Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ АКАДЕМІЧНОЇ ЧЕСНОСТІ ЯК ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Останнім часом вітчизняні та зарубіжні науковці багато пишуть про цінності, які є фундаментом як для сучасного університету так і для інноваційного суспільства загалом. Однією з найважливіших академічних цінностей, які в свою чергу є ядром університетських цінностей, виступає академічна чесність.

Вихідні положення проблеми відображають Закони України "Про освіту" (1991), "Про загальну середню освіту" (1999), "Про вищу освіту" (№ 1187-2 від 01.07.2014), "Про авторське право і суміжні права" (2015), Національна доктрина розвитку освіти (2002), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013). У процесі аналізу проблеми формування академічної чесності студентів в університетах можна виокремити як наукові роботи вітчизняних так і зарубіжних дослідників. До вітчизняного блоку досліджень належать праці таких науковців, як Н. Гапон, Р. Беланової, М. Бахтіна, М. Гриньової, Д. Загірняка, Л. Рижак, В. Ромакіна, О. Меньшова, О. Траверсе, О. Цокур, А. М. Сингаївської, Л. Півневої, Т. Ярошенко, які в різний час досліджували загальнотеоретичні аспекти формування академічної чесності в європейській освіті. Зокрема, проблему формування академічної грамотності та етики студентів висвітлює О. Гужва; формування академічної чесності як чинника правового виховання студентської молоді вивчає Ю. Калиновський; проблему формування академічної чесності як сталої основи розвитку університету досліджують В. Банись, Т. Фініков, Т. Добко, В. Турчиновський; прояви академічної нечесності, правові аспекти боротьби із плагіатом розглядають такі науковці, як: Б. Буяк, А. Мельниченко, О. Меньшов, А. Артюхов; кодекс честі як інструмент дотримання академічної чесності освітян та науковців вивчають І. Олексів, А. Мельниченко; вплив академічної чесності на інституційну практику вищої школи досліджує І. Дегтярьова.

Проблема формування академічної чесності у студентів знайшла відображення у працях таких закордонних вчених, як: В. Пуповац, Д. Фанеллі, П. Оконт, Т. Руссо, Д. Мак-Кейб, Е. Гулд, Р. М. Джонс, Д. Елазар, С. Білле, Р. Патор, М. Рей, С. Джашик, Д. Кент, Р. Мей-молодший, Р. Кніпер, С. Шіверс-Берклі, Т. Терпстра, Ф. Вілан, Д. Розенберг, Я. Саддак, С. Хантингтон, П. Скотт. Особлива увага приділена таким питанням, як: боротьба з плагіаризмом (Д. Белл, В. фон Струнсе); зміни в етиці вищої освіти (Г. Адамс).

Етичні кодекси є важливим етапом у розумінні цінностей вищих навчальних закладів, бо вони пов'язані із бажанням систематично втілювати в реальне життя і ефективно захищати цінності, об'єднуючи зусилля усіх учасників академічної спільноти. Позитивні приклади морально-етичної поведінки є дуже важливою передумовою формування університетського етичного кодексу. Універсальні критерії компетентності, що базуються на об'єктивних і загальноновизнаних знаннях, уміннях, навичках, характерні для певної професії, а критерії етичної поведінки мають лише контекстуальні властивості. У галузі філософії остаточною оцінка етичності певної

дії опирається не на наявність морально-етичних знань (обов'язків, принципів, понять), а на вміння правильно їх використовувати в нагальних ситуаціях, які часто характеризуються явними моральними непорозуміннями [4, 499].

Поняття академічної чесності останнім часом набуває особливе значення для академічного середовища. Стрімкий розвиток академічної чесності відіграє ключову роль через не сформованість до кінця корпоративної культури академічної спільноти. Цьому сприяють масове толерування порушень та негативне явище корупції в університеті. Боротьба з плагіаризмом — це комплексна боротьба з причинами та наслідками появи цього ганебного явища.

Академічна чесність — це сукупність визначених законодавством правил та морально-етичних принципів, якими повинні послуговуватися всі учасники навчально-виховного процесу під час викладання, навчання та провадження творчої діяльності з метою гарантування довіри до результатів навчання та творчих здобутків. Проаналізувавши різні джерела, ми дійшли висновку, що випадки порушення принципів академічної чесності в освітній діяльності українського академічного середовища є чисельними. В сфері освіти головними порушеннями є: плагіат кваліфікаційних та курсових робіт, виконання за грошову винагороду дипломних робіт на замовлення, вимагання грошової винагороди, подарунків при різних видах оцінювання, оновлення обладнання та купівля канцелярських товарів студентським коштом, купівля навчально-методичної літератури з примусу, зниження бату та примусове надання додаткових освітніх послуг. В сфері науки головними порушеннями виступають: фальсифікація результатів експерименту, які потім оприлюднюються в наукових журналах; внесення до авторського переліку осіб, які не приймали участь в проведенні дослідження; публікація навчально-методичних, наукових текстів за допомогою плагіату; надання схвальних відгуків та рецензій на дисертаціям, результати яких є сумнівними; використання власного службового становища, яке не є правомірним, схвалення проектів та кваліфікаційних робіт за темами, що не мають наукової новизни, та практичної значущості тощо [1, 1].

Значним впливом на покращення ситуації та знищення проявів академічної нечесності має розвиток академічної культури у всіх учасників навчального процесу. Академічний плагіат є одним із найрозповсюдженіших проявів порушень наукової етики. У сучасному інноваційному суспільстві термін "плагіат" найчастіше ототожнюється з псевдонауковими дисертаціями та одіозними політиками, але проблема плагіаризму є значно глибшою. Явище плагіату розповсюджене не тільки в наукових роботах, є наслідком величезної кількості причин, які беруть своє коріння із навчання в школі та вступу до вищого навчального закладу. Треба визнати, що ми не надавали достатньої уваги випадкам академічної недбалості та плагіату, а якщо самі не приймали безпосередню участь у таких діях, то вдавали, що не бачимо неправомірних вчинків з боку студентів чи, навіть, викладачів. Необхідно зазначити, що в українській академічній спільноті на сучасному етапі досить ліберально ставляться до псевдо науковців, які практикують плагіат та інші види академічного шахрайства. Відбувається імітація боротьби, учасники наукової спільноти вдають, ніби мають бажання викоренити випадки академічної нечесності, але причина є досить-таки прозаїчною — лінощі та відсутність прагнення до вдосконалення, змін, інновацій. Результатом цих дій є тенденція зростання кількості проявів академічного недбальства у вищих навчальних закладах України. Порівнявши відношення до плагіату в Європі та Україні, маємо зазначити, що в університетах України ми помічаємо емоційну та моральну підтримку, схвалення з боку студентів випадків, коли їх одногрупник робить спробу обдурити викладача, на противагу у країнах Європейського союзу

навчально-виховний процес є чесним змаганням між студентами, а шахрайство – ганебним вчинком по відношенню до інших студентів [3, 160].

Інноваційне суспільство вимагає від нас зорієнтувати увагу майбутнього вченого на відпрацювання умінь сформулювати оригінальну думку, зробити власні висновки. Необхідно зрозуміти, що плагіат є не тільки інтелектуальною крадіжкою чужих напрацювань, а й негативним явищем, яке заважає розвитку майбутнього ученого, знищує морально-етичні цінності особистості, знецінює важливість наукових досліджень, вбиває повагу до наукової діяльності. В інноваційному суспільстві вирішення проблеми плагіату в науковому середовищі може здійснюватись через інтегровану боротьбу з причинами та наслідками. Застосування інформаційно-технічних засобів для виявлення проявів інтелектуальної крадіжки може лише показати однакові текстові частини, але остаточний вердикт для встановлення випадку академічного шахрайства може надати лише тандем машини і людини-інспектора [4, 494].

Морально-етичні правила і принципи притаманні менталітету українського народу, тож усвідомлення правил поведінки, які засновані на позитивній внутрішній мотивації, є природним явищем для аспірантів, молодих учених та студентів. Треба лише пояснити та надати належну підтримку. Треба розуміти, що академічна чесність є морально-етичною категорією, підґрунтям якої є усталені норми та правила поведінки вченого, які надають свободу під час виконання навчально-дослідницьких завдань.

Джерела

1. Опасная комбинация, или осторожно, плагиат! [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://ru.haberler.com/russian-news-253657/>
2. Наказ № 381 "Про введення в дію комп'ютерної системи "Антиплагіат" // Миколаївський нац. універ. ім. В. О. Сухомлинського від 20.10.2015. — Ст. 8.
3. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні — інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. — К.: Грамота, 2005. — 448 с.
4. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум. / В. Г. Кремень. Вид. переробл. — К.: Грамота, 2010. — 576 с.